

В.П. НАГРЕБЕЛЬНИИ

ІСТОТНИЙ ВНЕСОК У ТЕОРІЮ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ*

Як показує практика, однією із неодмінних умов успішного розвитку економіки є створення системи економічного судочинства, у якій особливо важливу, можна стверджувати, провідну роль відіграють саме державні господарські суди. Дані судові інстанції призначені для розв'язання економічних конфліктів шляхом застосування, в основному, норм господарського законодавства, захисту прав і законних інтересів як приватних осіб – підприємців, так і юридичних осіб, трудових колективів, а також і держави, суспільства в цілому. Саме ці питання досліджуються з позиції господарсько-правової науки і практики у фундаментальній монографії, присвяченій теоретичним аспектам становлення і розвитку економічного судочинства в Україні.

У рецензованій роботі досліджено історичні аспекти розвитку економічного судочинства як в Україні, так і за кордоном, зокрема в рамках СНД. Автором запропоновано нову концепцію підвищення ефективності діяльності господарських судів, в рамках якої здійснено виявлення проблем у їх функціонуванні та висунення й обґрунтування теоретико-методологічних положень щодо підвищення якості судового контролю, що спрямована на реалізацію принципу верховенства юридичного закону, нейтралізацію зловживань правом. Саме це і є, на наш погляд, основний напрям поліпшення діяльності системи господарських судів, перетворення їх на модельні.

Новизна даної концепції полягає, передусім, у системності та комплексності підходу до проведення дослідження. Як відомо, проблема вдосконалення діяльності судів досліджується з позицій окремих аспектів такої діяльності. З точки зору автора монографії, потрібно використовувати також і переваги комплексності та проблемної орієнтованості дослідження. За його концепцією завдання юридичної науки, теоретико-методологічного аналізу полягає у виявленні сутності судового контролю, визначенні факторів, що впливають на досягнення ним цілей правосуддя, знижують якість господарського процесу і розробці відповідних пропо-

© НАГРЕБЕЛЬНИЙ *Володимир Петрович* – заступник директора Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук, член-кореспондент АПРН України

* *Демченко С.Ф.* Теоретичні аспекти становлення і розвитку економічного судочинства в Україні. – К.: Преса України, 2009.

зицій щодо нейтралізації таких факторів. Наступним відправним положенням є твердження про те, що метою (а отже, і неодмінною умовою підвищення якості рішень господарських судів), є, по суті, відновлення публічного правопорядку, юридичної рівноваги, встановленої у законодавстві, в угодах між учасниками економічних (господарських) відносин. Порушення правопорядку, вимог чинного законодавства, умов угод (договорів) є порушенням зазначеної рівноваги, а тому завдання суду полягає у її поновленні.

До важливої вихідної складової запропонованої концепції можна віднести обґрунтування того, що економічні спори є досить специфічними за своєю юридичною суттю і для свого вирішення вимагають відносно вузької спеціалізації і високого професіоналізму. Тому їх розв'язання має здійснюватися спеціалізованими саме на господарських відносинах судовими органами, що ідентифікуються як органи економічного судочинства. Структури даного виду судочинства, їх цілі, функції, організаційні форми перед усім визначаються якістю тих економічних відносин, з приводу яких виникають суперечки або конфлікти між їх учасниками. У зв'язку з цим, на переконливу думку автора, ринковий зміст економічних відносин, що склалися на даний час в Україні, об'єктивно потребує істотного вдосконалення функцій і якісно нових організаційних форм економічного судочинства, основою сутністю якого має стати відновлення юридичної рівноваги в системі відносин між суб'єктами господарювання.

По мірі встановлення такої рівноваги посилюється рівень організованості та упорядкування усієї економічної системи. При цьому вихідним в процесі «приорошення» порядку виступає саме порушення юридичної рівноваги в економічних відносинах, яке у даному випадку інтерпретується як деструктивний процес, внесення дезорганізованості у ці відносини. Водночас розгляд економічних спорів, винесення відповідних судових рішень, спрямованих на відновлення юридичної рівноваги в економічних відносинах, можна інтерпретувати як засіб упорядкування економіки.

Концепція, яка викладається у монографії, спрямована на реалізацію принципу верховенства юридичного закону, формування вітчизняної правової доктрини, нейтралізацію зловживань правом, усунення порушень вимог чинного законодавства, нейтралізацію загроз моральності та справедливості.

В монографії висвітлені також питання організації модельних господарських судів в Україні, необхідність створення яких логічно впливає із зазначеної концепції.

Зрозуміло, що праця С.Ф. Демченка, як і будь-яка наукова праця, не позбавлена окремих дискусійних положень. Зокрема, не всі складові концепції судового контролю автором висвітлені в достатній мірі; деякі з них (передусім стосовно організаційного механізму вдосконалення судової системи як основного напрямку підвищення якості й ефективності судового контролю в сфері економічного судочинства) сформульовані на рівні ідей і є спірними. Однак в цілому монографія заслуговує високої позитивної оцінки і буде, безумовно, з зацікавленістю сприйнята юридичною науковою громадськістю, законодавцями, практиками.

Сподіваємось, що доведені до практичного застосування теоретико-методологічні засади вітчизняного господарського процесу, запропоновані в рецензованій праці, не тільки поповнять наукові розробки проблем господарського права, а й сприятимуть вирішенню завдань реформування судової системи, підвищення її статусу та авторитету.